

SANDRA ALDERDEN

Op Scheppen!

EEN BORD VOL PERMACULTUUR

ANEKDOTES EN RECEPTEN VAN EEN BOERDERIJ IN FRANKRIJK

MET VOORWOORD VAN JORIS LUYENDIJK

ANODA PUBLISHING

Achterflap

In Boeddhistisch klooster Plum Village waar Sandra en Santi non en monnik waren leerden ze over mindfulness en konden ze urenlang stil zitten in meditatie. Nu wonen ze op hun boerderij in het pittoreske Zuidwest Frankrijk en hebben ze hun pijn verruild voor een tuinbroek. Na het horen van zorgelijke verhalen over de wereldvoedselproductie gaan ze uitvinden of voedsel verbouwen ook anders kan en zo ontdekken ze permacultuur, een regenererende manier van tuinieren. En wat blijkt? Tuinieren en een mindful leven zijn prachtig te combineren. Je kleren worden er alleen wat viezer van.

Op Scheppen is doorspekt met humoristische verhalen over Sandra en Santi's ervaringen als beginnende boeren en hun experimenten met de permacultuur technieken. Je leert de basisprincipes van permacultuurtheorie afgewisseld met instructies voor permacultuurprojecten die je in je eigen tuin kunt uitproberen samen met recepten voor (h)eerlijke maaltijden. Een stukje mindfulness wordt aangereikt met informatie over de omstandigheden waarin ons voedsel wordt verbouwd en oefeningen om dieper te kijken. Het is een boek over de liefde voor de natuur en daar willen we graag een toast op uitbrengen: Op Scheppen!

Over Sandra en Santi

Sandra en Santi wonen sinds 2009 op hun boerderij waar ze een ecologische glamping runnen en de non-profit organisatie Simply Permaculture hebben opgezet: een demonstratietuin vol permacultuurtechnieken op 5 hectare grond toegankelijk voor het publiek.

In 2015 verscheen bij uitgeverij Altamira het eerste boek van Sandra "Levensreis naar Frankrijk", een autobiografie over de zoektocht naar zingeving en het leven in het Boeddhistische klooster van zenmeester Thich Nhat Hanh, Plum Village.

"Zeker tien jaar verdiep ik mij nu in duurzaamheid en permacultuur is met het 'cradle to cradle' concept de sterkste en meest inspirerende oplossingsrichting die ik ben tegengekomen. Het zijn ook echt leuke mensen die zich erop hebben gestort - niet zo raar ook want leuke mensen zijn althans voor mij degenen die een monocultuur niet als geruststellend overzichtelijk ervaren, maar juist als verstikkend en deprimerend. De permacultuur gemeenschap staat pas aan het begin, en leert snel. Dit boek is daarvan de weerslag. Niet alleen van alles wat Sandra en Santi inmiddels hebben geleerd, maar ook hoe ze dit alles opsteken: niet drammerig maar leergierig en met een open blik."

-Joris Luyendijk, schrijver -

SANDRA ALDERDEN

Op Scheppen!

EEN BORD VOL PERMACULTUUR

ANEKDOTES EN RECEPTEN VAN EEN BOERDERIJ IN FRANKRIJK

Bestel

Op Scheppen via mail rechtstreeks bij Sandra:
hello@simplypermaculture.com

INHOUD

Voorwoord 8

1

SANDRA EN SANTI'S PLEKJE

Santi's wortels 12

Sandra's wortels 14

In een notendop: hoe we op onze
boerderij in Frankrijk terechtkomen 17

2

EEN BEETJE PERMACULTUUR THEORIE

Op weg naar permacultuur 24

Definitie en pijlers 26

De ethiek van permacultuur 29

3

WERK MET DE NATUUR, IN PLAATS VAN ERTEGENIN TE GAAN OF KEN JEZELF

Liever niet kaal 38

De vergevingsgezinde beginnerstuin 43

De grote máár van de lapjesdeken 50

Over mest 61

Mag de melkboer weer terugkomen 64

De marketing van biologisch eten 71

Voor op een delfts blauw tegeltje: 75

De hemelse tuin versus farmageddon" 80

Jouw eetbare tuin 83

De uitdaging van de druppelende kraan 88

YouTube-boeren zijn wijs, maar geloof niet alles 90

Project kas 94

Growing Home 97

Je bent wat je eet; psychisch voedsel 102

Wat heb je werkelijk op je bord geschept? 108

Fantastische uitvinding in een kartonnetje 117

4

ELK ELEMENT HEEFT MEER DAN SLECHTS ÉÉN FUNCTIE OF ONDERLINGE VERBONDENHEID

Web of life 122
De sterkste bewoner van de wereld 126
Geen kippen die ploffen maar kippen die boffen 130
Varkens en een Michelinsterren restaurant 143
Een respectvol leven 146
Aquaponie 152
Plantengier en wormenbak 157
Wist je dit al over bijen en insecten? 161
Swales 168
Ontmoet Bos 176

5

LAAT HET (ECO) SYSTEEM ZIJN EIGEN WEG BEWANDELEN OF LOSLATEN

De aarde als ecosysteem 188
Einde seizoen blues 193
Nawoord en dank 196

IN EEN NOTENDOP:

HOE WE OP ONZE BOERDERIJ IN FRANKRIJK TERECHTKOMEN

Wanneer Santi en ik elkaar in 2003 ontmoeten in Ierland en onze relatie beginnen hebben we letterlijk niets. Geen stoel om op te zitten, geen kleren om aan te trekken, geen haar op ons hoofd en geen euro in onze zakken. In Ierland vinden we gemakkelijk werk en na een paar jaar hebben we weer wat euro's op de bank. Praktisch gezien krijgen we ons leven weer wat op orde, maar in de voorstad van Dublin waar we wonen, missen we het platteland, rust en fluitende vogels verschrikkelijk. We beloven onszelf dat we, zodra het kan, teruggaan naar een leven op het platteland. In 2005 is het zover. Bij toeval worden we weer teruggeworpen in de armen van la douce France. We kopen een tweedehands rood Ford Fiestaatje en gaan op weg. Van vrienden kunnen we een idyllisch stenen huisje met blauwe luiken huren in een hazelnootboomgaard vlakbij Duras, om de hoek van het klooster waar we elkaar ontmoet hebben.

Werk is in Frankrijk niet zo gemakkelijk te krijgen als in Ierland. Ons kent ons op het Franse platteland. Er is geen uitzendbureau met een scala aan baantjes. Je krijgt een baan, omdat iemand die je kent iemand anders kent en enthousiast vertelt dat je een harde werker bent waarop de andere persoon zegt dat hij toevallig nog iemand zoekt. Het duurt dus een tijdje voordat we weer werk hebben gevonden en de financiën dalen snel weer naar een voor mij zorgelijk dieptepunt. Santi maakt

zich altijd minder zorgen dan ik. Ik wijd het aan zijn vluchtelingenachtergrond. Ze hadden nooit iets en het kwam altijd goed. Als je altijd wat hebt gehad, maak je je meer zorgen wanneer het bijna weg is. Dus, wanneer we nog 50 euro hebben en nog tien dagen te gaan tot het einde van de maand, roep ik dat dat verse croissantje van de bakker er niet meer af kan, terwijl Santi zegt: "50 Euro! Kom, we gaan uit eten!" Uiteindelijk vindt Santi seizoenswerk bij een boomkweker en ik vind parttime werk als secretaresse voor een makelaardij. We vullen de portemonnee bij met het schoonmaken van vakantiehuizen en het maaien van gras. We leven weer buiten en dat is heerlijk. We genieten van de zon op onze huid, van de frisse lucht, van de geluiden van de natuur om ons heen.

Van onze eerste verdiende Franse centen kopen we een kettingzaag om hout te zagen voor de kachel waar we in de winter voor zitten om boeken te lezen

Eindelijk leven we weer
buiten en dat is heerlijk.

en kopjes thee te drinken met een paar vrienden uit de buurt. Ik begin een groentetuintje en herinner me hoe mijn opa mij als kind meenam naar zijn groentetuin en mijn armen vollaadde met sla, bonen en tomaten. Met oma zat ik om de kleine keukentafel en dopten we prachtige roze gekleurde Stiense bonen. Maar dan was het etenstijd en kwam de eeuwige worsteling. Ik walgde van groenten, vond ze echt vreselijk vies. Het enige wat ik lekker vond was brood met hagelslag of katenspek, kip en toetjes. Prachtig om mee te spelen die gekleurde bonen, maar niet om in je mond te stoppen. Met mijn kleine kindervork prikte ik wat in de groenten op mijn bord en duwde ze wat heen en weer, eigenlijk op zoek naar een oorworm of een ander klein beestje dat niet uit de groente gewassen was en zich nu verstopte op mijn bord. Wanneer ik geluk had er eentje te vinden, hoefde ik namelijk mijn bord niet leeg te eten. Jammer genoeg vond ik heel vaak niks. Plan twee was meer appelmoes. Oma ging dan naar de kelder die boordevol ingemaakte potjes lekkers stond en haalde er zelfgemaakte moes voor mij. Ik wist dat ik mijn hele bord leeg moest eten bij oma want de regel was: pas een toetje als je bord leeg was. Bovendien werd het toetje in hetzelfde bord gegoten, dus dat bord moest echt leeg, want niets is zo vies als een restje aardappels dat in je gele vla dobert. Met veel gezucht en veel appelmoes probeerde ik niet te kokhalzen. Oma glimlachte altijd geduldig en beloofde me spelletjes ganzenbord en memory wanneer ik mijn bord leeg had. Oma had vast niet kunnen raden dat ik later gepassioneerd van groenten zou gaan houden. Zoveel zelfs, dat ik acht jaar vegetarisch zou worden en nog twee jaar veganistisch en daarna zelfs zelf dieren

en groenten zou gaan houden en verbouwen. Ik denk graag dat opa's en oma's hartstocht voor het land ook door mijn aderen vloeit. Het heeft gewoon even geduurd voordat ik het herkende.

In ons idyllische plattelandshuisje in Frankrijk bloeit de liefde voor de natuur op. Het liefst eten we biologisch maar helaas lukt dat niet helemaal, vanwege onze financiën omdat biologische producten vaak twee keer zo duur zijn. Wel kunnen we zakjes zaad kopen en onze eigen groenten proberen te kweken. Uit noodzaak en vanuit ons oprecht verlangen naar gezonde voeding werken we dus hard aan onze eigen tuin. Peultjes en tomaten die we zelf hebben geplant, waartegen we gekletst hebben en waar we liefdevol voor gezorgd hebben. Zo'n zaadje te zien ontspruiten en opgroeien tot een plant onder onze zorg is magisch en vervolgens krijg je dan ook nog tomaten als cadeau! En wat voor tomaten: de lekkerste tomaten ooit! Ons eerste Franse tuintje verandert iets in ons. Na een lange tijd van niet weten welke kant we op willen met ons leven ontspruit er langzaam een richting. Lekker buiten grasmaaien bij vakantiehuizen is helemaal niet erg, maar niet voor de rest van ons leven. We hebben veel geleerd van onze tijd in het klooster, we zorgen graag voor mensen en luisteren met liefde naar hun verhalen. We draaien onze hand er niet voor om voor 40 man een lekkere maaltijd op tafel te zetten. We zijn er goed in om mensen zich snel welkom en thuis te laten voelen. In het klooster hebben we jarenlang dag in dag uit de oefening van mindfulness gevolgd en beiden mediteren we al meer dan 25 jaar. We weten uit ervaring hoe gunstig en hoopgevend het is voor mensen om tijd te nemen voor jezelf en tot rust te komen. Een omgeving waar veel nieuws en een overdaad van social media prikkels vervangen wordt door een menu van alleen natuur, zingende vogels, eerlijk eten, een goed gesprek misschien, aangevuld met een boekje in de hangmat, een yogaklasje of een massage, doet wonderen voor de ziel. Langzaam vormt zich een beeld in ons hoofd dat wil ontkiemen en bloeien tot werkelijkheid.

Ik werk parttime voor een makelaardij en een van mijn taken is alle huizen die op de markt te koop komen op de website te zetten. Op een dag komt er een huis te koop. Een kasteeltje voor een belachelijk lage prijs. Santi en ik besluiten voor de gein langs te rijden en stiekem sluipen we de tuin in. We staan stil te kijken en zeggen dan bijna tegelijkertijd: "Nou, dit plekje zou het zomaar kunnen zijn." Die nacht kan ik niet slapen en in een paar uur schrijf ik een businessplan dat ik e-mail naar vrienden en familie. Het is een eerste stap op weg om onze droom te verwezenlijken en we vinden hulp bij mijn zus Esther en haar man. Samen met hen werken we het businessplan verder uit. Net als in een recept gooien we ingrediënten in een snelkookpan. Een toeristenbestemming waar mensen in een bijzondere omgeving kunnen overnachten. Een plek waar ze tot zichzelf kunnen komen en kunnen genieten van lekker eten, massages en het platteland. Een plek

die kan dienen als groepsruimte voor bijvoorbeeld een yoga- of schrijfweek. Een grote eigen groentetuin. Een plek die ons een leven op het platteland verzekert en waar we een inkomen uit kunnen halen om van te leven. Eruit komt Simply Canvas. Een boerderij met minicamping bestaande uit zes luxe safaritenten en drie huizen om te verhuren, een zwembad en vijf hectare land waarop we zoveel kunnen tuinieren als we maar willen. Gek genoeg op vijf minuten afstand van het klooster waar we elkaar ontmoet hebben

OP WEG NAAR PERMACULTUUR

Hoe wordt ons graan eigenlijk verbouwd en ons dagelijks brood geproduceerd? Santi en ik gaan op onderzoek en wat we tegenkomen varieert van niet leuk tot afgrijselijk en onbegrijpelijk: in onze potjes honing blijken sporen te zitten van antibiotica en er zijn kippen die zo dicht op elkaar wonen dat de omstandigheden vergelijkbaar zijn met de overbevolkte vluchtelingenkampen waar Santi ooit in zat. Dan is er Monsanto. Dat is een corporatie die bedacht heeft dat je groentezaden ook genetisch kunt manipuleren. Vervolgens wordt er patent aangevraagd op het genetisch gemanipuleerde zaad. Dat betekent dat de zaden en alle zaden die de planten voortbrengen eigendom van Monsanto zijn. Als boeren deze zaden gebruiken moeten ze voor de rest van hun leven octrooirechten op deze zaden betalen aan Monsanto. Ten eerste: gekkenhuis! Hoe kun je jezelf nou tot eigenaar uitroepen van plantenzaadjes. Het wonderlijke octrooirecht op levende, genetisch gemanipuleerde zaden heeft al gezorgd voor rare juridische zaken. Boeren worden gedwongen om octrooirechten te betalen, omdat er een paar van die Monsanto-zaden door de wind op hun veld worden geblazen. Dat geldt als diefstal! Ten tweede: we weten nog helemaal niet wat genetische manipulatie op de lange termijn voor gevolgen kan hebben voor de gezondheid van de mens.

Santi en ik hebben behoefte aan iets lekkers en kijken naar de onschuldige ananas. We ontdekken dat om haar te kunnen verbouwen generaties oude regenwoudbomen omgehakt worden en daarmee hele apenkolonies verjaagd. We

willen er niet aan meedoen. Zuchtend schrappen we het zoveelste product van ons wekelijkse boodschappenlijstje uit angst voor antibioticaresistentie en omdat we die arme apen niet van hun huis willen beroven. Op onze lokale boerenmarkt drinken we koffie en kopen tassen vol groenten. Hier weten we zeker dat de groenten uit de achtertuin van een oude boer komen die op deze marktdag met zijn klaverjasvriend de roddels van de week door staat te nemen. We weten zeker dat deze boer al jarenlang gedurende zijn ochtendwandeling door de tuin de slakken uit zijn slablaadjes plukt en zijn tomatenplanten liefdevol dieft. Zijn lichtelijk gekromde rug, omhooggehouden door de stok in zijn hand, is daar het bewijs van.

Door alle zorgen over onze boodschappen kijken we opnieuw naar onze boerderij en het land. In theorie kunnen we daar ook beesten op houden en veel meer groente en fruit verbouwen dan we nu doen. We doen uitgebreid research naar wat dan wel een goede en gezonde manier van tuinieren en produceren is. Zo komen we terecht bij permacultuur. Een manier van tuinieren die belooft goed te zorgen voor de aarde, de beesten en alles wat je verbouwt. Het is veelomvattend, die permacultuur. Santi en ik komen alsmaar weer nieuwe documentaires, boeken, YouTube filmpjes, blogs en interviews tegen met uitleg over waar je permacultuur allemaal voor kunt gebruiken en op welke manier je permacultuur toe kunt passen in je leven. We worden overweldigd door termen als swales, aquaponie, voedselbossen, watermanagement en hugelkultur. In het begin zijn de vraagtekens een stuk groter dan het begrip. Toch zijn we aangeraakt door het permacultuurvirus. De veelgebruikte zin “werk samen met de natuur in plaats van ertegenin” klinkt ons zo logisch in de oren. Als we samen met de natuur kunnen werken, waarom doen we dat dan niet? Ondanks alle vraagtekens worden we kinderlijk enthousiast en blij. Onze eerste ontmoeting met permacultuur is net alsof we een nieuwe Italiaanse ijswinkel ontdekt hebben. Zo eentje met honderd verschillende soorten zelfgemaakt ijs, zodat je niet weet welke je als eerste zal proeven en je dus maar met je neus platgedrukt tegen het raam watertandend blijft staan kijken.

OVER MEST

Santi en ik zijn op zoek naar mest voor onze groentetuin. Steeds beter begrijpen we het belang van voedsel toevoegen aan je bodem. Planten zijn eigenlijk net als mensen. Wij gedijen goed wanneer we gezond eten, een beetje lichaamsbeweging krijgen en goed voor ons lichaam en geestelijke gesteldheid zorgen. Plantjes bloeien op van een humusrijke bodem eventueel verrijkt met compost, mest en mulch en wat goede weersomstandigheden zoals zon en water. We voegen graag wat mest toe wanneer we jonge bomen en bosjes planten, maar waar goede mest te vinden? Met een zak van het tuincentrum kunnen we niet zoveel, we hebben minstens een trailer nodig. Op het platteland en in ons kleine dorp waar iedereen elkaar kent en weet wie wat doet is de Mairie, het gemeentehuis, de bron van informatie. Wij bellen de secretaresse van het gemeentehuis op om te vragen waar we dichtbij goede mest kunnen vinden. “Oh,” zegt de rechterhand van de burgemeester. “Ik verbind je even door met mijn collega.” Collega-secretaresse reageert enthousiast. “Ja hoor, wij hebben heeeeeeel veel mest, mijn man is namelijk schapenhouder. Hoeveel hebben jullie nodig? Een vrachtwagen?” Wanneer Santi zegt dat we ongeveer twee aanhangwagens kunnen gebruiken, wat ons immens veel lijkt, reageert ze bijna teleurgesteld. Dat maakt nog niet eens een deuk in de berg die bij hen achter het huis ligt. Met een routebeschrijving op zak hangen wij de aanhangwagen aan onze auto en gaan op weg. Collega-secretaresse heeft haar man “Monsieur de la Noix” al gebeld dat we er aankomen.

Vijf minuten later rijden we een lange oprijlaan op. Aan beide kanten van de auto kijken we uit over uitgestrekte velden. We stellen ons voor dat in de lente de velden zijn versierd met buitelandse lammetjes. Maar in december is de zware kleigrond van onze regio volgezogen met water. Schapen en koeien zouden de grond vertrappen tot een modderige brij en worden daarom binnengehouden in de stallen waar ze bijgevoerd worden met hooi en wat granen. Aan het einde van de oprijlaan rijden we een boerderij op met een grote stal en hooischuur. Terwijl we uitstappen komt een gigantische blauwe tractor op ons afrijden. Er stapt een bonkige man uit met kort grijs haar en stoppels op zijn wangen. Hij heeft een oude spijkerbroek aan en zijn geblokte overhemd staat strak om zijn buik. In de hoek van zijn mond hangt een sjekkie. Zijn gezicht vertoont geen emotie. De geruststellende glimlach die je uitwisselt als je iemand nieuw ontmoet in onze Nederlandse Randstad, altijd gevolgd door een enthousiaste “leuk je te ontmoeten”, zal je hier niet krijgen. Zijn grote handen zitten onder de modder en Santi krijgt een pols toegestoken die hij schudt met zijn hand. Zo doe je dat hier op het platteland wanneer je vieze handen hebt en er is geen kraan in de buurt. Ik buig me naar voren en we geven elkaar de twee gebruikelijke zoenen, die hier niet meer dan een pols schudden betekenen. “Enchanté, je m’appelle Sandra,” zeg ik met zingende stem en een grote glimlach. Mijn Randstadse aard is toch nog niet helemaal verdwenen. “De la Noix,” bromt hij terug. Ik kijk wat nieuwsgierig rond terwijl Santi zijn best doet de juiste beleefdheden uit te wisselen. Hij legt uit dat wij die mensen van die camping zijn naast Monsieur en Madame Guéry en er wordt wat gekletst over weer en schapen. Dan wendt M. de la Noix zich tot mij. “U bent toch Nederlands,” vraagt hij me nieuwsgierig opnemend. “Oui, je suis Hollandaise,” antwoord ik braaf. “Non, non, vous êtes Néerlandaise!” zegt hij vastbesloten. Zijn gezicht licht op en we krijgen nu een enthousiast 10 minuten durend monoloog over wat het verschil is tussen Nederland en Holland. Ik knik beleefd en toch ook verbaasd. Onverwacht dat een boer in het 250-inwoner tellende Saint Jean de Duras mij corrigeert over het verschil tussen Nederland en Holland. 30 minuten later, de normale introductietijd voor je laat weten waarvoor je komt, vraagt hij waarom we er zijn. “Mest,” zegt Santi “we willen graag mest.” “Wat voor mest?” komt er als tegenvraag, waar we toch lichtelijk door uit het veld worden geslagen. We hebben gehoord dat hij zowel koeien- als schapenmest heeft. “Uhhh, een mix?” Probeert Santi. “Maar wat voor mest wil je dan?” vraagt hij nu iets dringender. Wat ons betreft dezelfde vraag, maar het mest-antwoord hebben we al een keer gegeven, dus daar is hij vast niet naar op zoek. Santi en ik kijken elkaar stiekem vragend aan. “Wat ga je er mee doen?” voegt Monsieur de la Noix eraan toe. Aha. “Het is voor onze groentetuin,” roept Santi uit, opgelucht dat hij het juiste antwoord heeft gevonden. “Ja, maar ik weet niet wat je ermee gaat doen?” Ik geloof dat Monsieur de la Noix begint te vermoeden dat we echt niet zo slim zijn

als onze bemodderde regenlaarzen en oude spijkerbroek doen vermoeden. Wij kijken nu naar onze tenen en wiebelen wat heen en weer “Uhhhh, het is voor onze groentetuin om groente te verbouwen,” mompel ik deze keer om Santi wat bijstand te verlenen.

Monsieur de la Noix heeft eindelijk begrepen dat hij het zo eenvoudig mogelijk moet maken voor ons en maakt er een multiple choice test van. “Wil je oude mest, nieuwe, medium oude, wil je er stro in hebben?” Aha, hier hebben we weleens het een en ander over gelezen. Hoe ouder hoe beter n’est-ce pas? “Oud alstublieft,” roepen we in koor. “Maar wat ga je er dan mee doen?” Probeert Monsieur de la Noix toch nog maar eens en hij onderdrukt een zucht. Voor de zekerheid voegt hij nog wat extra informatie over mest erbij. “Wil je de grond verbeteren, zodat je meer opbrengst krijgt? Wat voor machines heb je om de mest de grond in te werken. Oude mest is kruimeliger en goed om de grond te verbeteren en kun je bovenop de grond gooien. Nieuwe mest zorgt voor een hogere productie maar moet echt de grond ingewerkt worden en dan kun je beter mest met veel stro nemen. Hoewel dit laatste doen we meestal in de herfst, het is daar nu een beetje laat voor.”

Opgelucht dat we nu ongeveer de antwoorden weten, vertellen we dat we alleen scheppen hebben en voegen er ten overvloede nog maar een keer aan toe dat we tomaten en sla gaan planten in het voorjaar. Monsieur de la Noix stuurt ons naar huis met een aanhangwagen vol oude kruimelige goed gecomposteerde mest. De volgende ochtend staan wij de inhoud van de trailer over onze tuin uit te spreiden en horen we een motor aankomen. Monsieur de la Noix stapt vrolijk zwaaiend zijn motor af. “Ik dacht ik kom even kijken hoe groot jullie tuin is, zodat ik weet wat jullie precies nodig hebben” kondigt hij behulpzaam aan. Onderwijl kijkt hij nieuwsgierig rond. Hij weet al jaren dat hier twee rare nieuwe snuiters wonen, maar heeft nog nooit de gelegenheid gekregen eens langs te komen. Santi geeft hem trots een toertje over ons land. We hebben er een goede nieuwe buur bij.

Dit waren een paar hoofdstukken links en rechts uit Op Scheppen! gegrepen. Er is veel meer, zoals basis permacultuurtheorie, recepten met eigen oogst, hoe je zelf projecten in je tuin kunt uitproberen, boerderijanekdotes. Maar Op Scheppen haalt ook serieuze zaken aan en maakt bewust waar ons voedsel precies vandaan komt.

Op Scheppen is geheel met eigen middelen en de hulp van velen tot stand gekomen. De opbrengsten worden weer ingezet voor bomen, bosjes en permacultuurprojecten.

Voor meer informatie neem contact op met Sandra:
hello@simplypermaculture.com

A photograph of a woman and a man working in a field. The woman, wearing a purple long-sleeved shirt and a patterned scarf, is kneeling and holding a young tree. The man, wearing a black hoodie and glasses, is also kneeling and working with the tree. They are in a grassy field with a line of trees in the background. A wheelbarrow is visible in the foreground on the left.

SCHEPPEN OF OP SCHEPPEN...
THAT IS THE QUESTION